

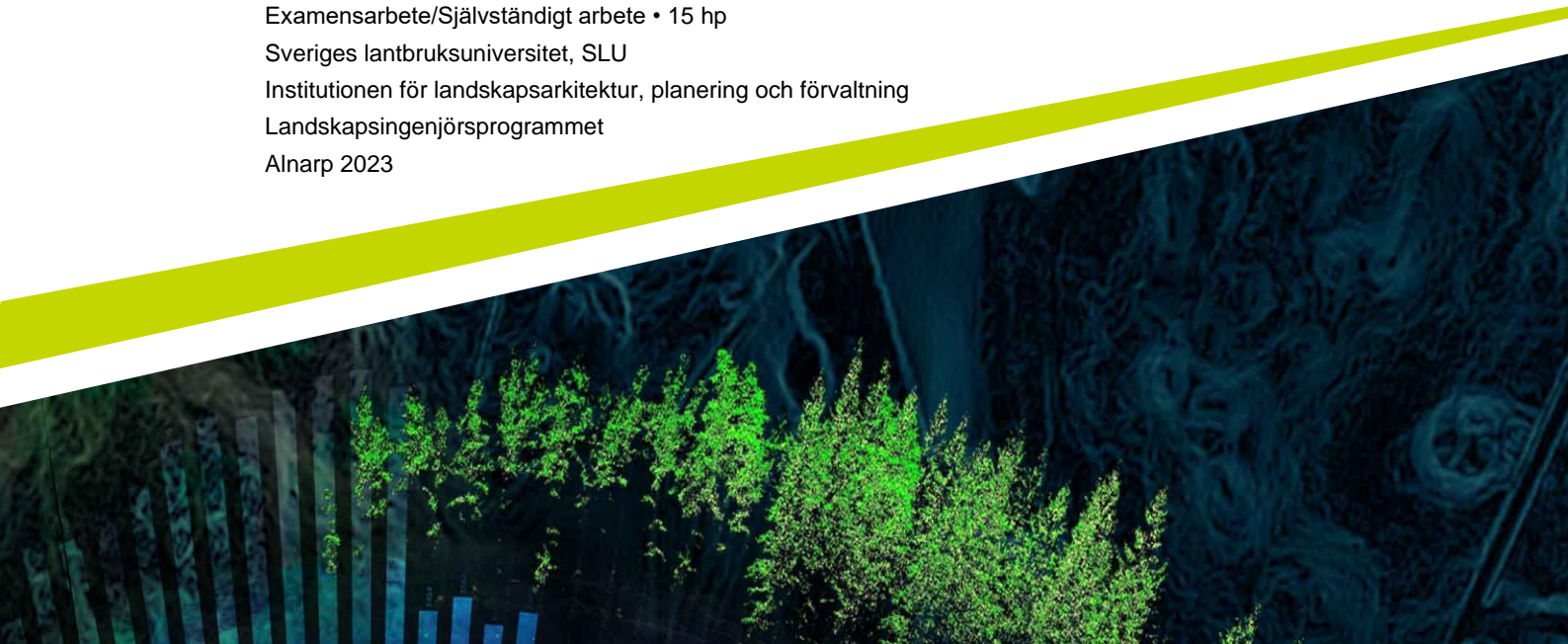
Hur skapas en trädgård som gynnar biologisk mångfald som samtidigt kräver en låg skötselinsats?

- Med Skurups kommun som exempel

How to create a garden that provides biological diversity that also needs a low maintenance? – With Skurups municipality as an example

Mariette Mattisson

Examensarbete/Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsingenjörsprogrammet
Alnarp 2023

Hur skapas en trädgård som gynnar biologisk mångfald som samtidigt kräver en låg skötselinsats? – Med Skurups kommun som exempel

How to create a garden that provides biological diversity that also needs a low maintenance? – With Skurups municipality as an example

Mariette Mattisson

Handledare:	Linn Osvalder, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator:	Åsa Bensch, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	Grundnivå, G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i Landskapsarkitektur, G2E - Landskapsingenjörsprogrammet
Kurskod:	EX0841
Program/utbildning:	Landskapsingenjörsprogrammet
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2023
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Nyckelord:	Biologisk mångfald, biological diversity, garden, villaträdgård, trädgårdsideal, low maintenance, plants for pollinators, ecological gardening, växter, uppskattas av pollinerare

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammanfattning

Människans framfart och utbredning tränger undan naturen allt mer, vilket främst beror på det skogs- och jordbruk som råder idag. Som en följd av detta minskar den biologiska mångfalden, vilket gör att flera djurarter även minskar i antal. Det är insekterna som minskar snabbast på flera ställen i världen.

Villaträdgårdar kan bidra med viktiga miljöer för att gynna den biologiska mångfalden, men sedan slutet av 1900-talet har trädgårdsidealet förändrats och stora delar av trädgårdarna utgörs idag av hårdgjorda ytor. En stor del av detta beror på att människor vill ha en lättskött trädgård.

Syftet med den här studien är att ta reda på hur en lättskött trädgård som samtidigt gynnar biologisk mångfald kan skapas, med trädgårdar i Skurups kommun som ett exempel att utgå från.

Studien är främst utförd genom en litteraturstudie, som visade att ett bra sätt att skapa en lättskött trädgård är att anpassa sig efter platsens förutsättningar, vilket innebär att välja växter efter platsens jordmån, läge och hårdighet bland annat. Den visade även att flera lättskötta växter kan gynna den biologiska mångfalden, som fackelblomster, stor blåklocka samt luktpion är exempel på. Det framkom att ekologiskt trädgårdsarbete gynnar biologisk mångfald.

Resultatet blev planteringsförslag samt en checklista som personer i Skurups kommun och även andra personer kan använda sig av för att gynna den biologiska mångfalden samt för att skapa en lättskött trädgård.

Abstract

Human progress and distribution are increasingly displacing the nature, which is mainly due to the forestry and agriculture that prevails today. As a result, biodiversity is decreasing, which means that several animal species are also decreasing in numbers. It's the insects that are declining the fastest in several places all over the world.

Villa gardens can contribute with important factors to benefit biodiversity, but since the late 1900s, the garden ideals have changed, and large parts of the gardens today consists of hardened surfaces. A big part of this is because people prefer an easy-to-care garden.

The purpose of this study is to find out how an easy-to-maintain garden that at the same time benefits biodiversity can be created, with gardens in Skurups municipality as an example.

The study is mainly conducted through a literature review, which showed that a good way to create an easy-to-care garden is to adapt to the site's conditions, which means choosing plants according to the site's soil, location and hardiness, amongst other things.

It also showed that several easy-to-care plants can benefit biodiversity, such as torch flowers, large bluebell and olfactory peony are some examples. It showed that both organic farming and organic gardening benefit biodiversity as well.

The result was planting proposals and a checklist that people in Skurup municipality and also other people can use to benefit biodiversity and to create an easy-to-maintain garden.

Förord

Om du var en insekt, mer specifikt en humla, hur skulle du vilja att naturen som du vistades i var utformad? Visst hade det varit skönt med en tät häck att gömma sig i, när en stor fågel kommer mot dig med vindens fart för att äta dig till frukost. Ett tunt staket hade knappast haft den funktionen. Att ta skydd under en gren när regnet öser ner, eller att ta lä i ett hål i barken när vinden viner.

Vad äter du till frukost? Rapsen har blommat över, tur att det finns en lummig trädgård runt hörnet. Vid en närmare anblick var den tyvärr inte så lummig som du hade hoppats. En kortklippt gräsmatta, singelsten, plattor av betong och en uppstammad vipphortensia, som först blommar om två månader.

Det är inte alltid lätt att vara en humla i dagens samhälle.

Figur 1. Mörk Jordhumla. Av Emilie Mattisson

Innehållsförteckning

1.	Inledning	8
1.1	Bakgrund.....	8
1.2	Syfte & frågeställning	9
1.3	Mål	10
1.4	Metod	10
1.5	Avgränsning	11
2.	Litteraturstudie.....	12
2.1	Varför behövs biologisk mångfald?	12
2.1.1	Hoten mot biologisk mångfald	12
2.1.2	Ny plan för biologisk mångfald.....	13
2.1.3	Pollinerings värde	14
2.1.4	Ekologiskt jordbruk	15
2.1.5	Blommors uppbyggnad avgör vilken insektsart som gynnas	16
2.1.6	Mat för hela säsongen	17
2.2	Biologisk mångfald i trädgården.....	19
2.2.1	Trädgårdens värde och estetiska kvalité	20
2.2.2	Vad utgör en bra jord för att växterna ska trivas?.....	21
2.2.3	Växternas härdighet.....	23
2.2.4	Marktäckning och marktäckande växtarter	24
2.3	Skurups kommun	25
2.3.1	Jordartstypen i Skurups kommun	25
3.	Resultat	29
3.1	Sammanställning av lättskötta växter som trivs i lerjord och uppskattas av insekter	29
3.2	Planteringsförslag	34
3.3	Checklista med viktiga aspekter	37
4.	Diskussion och slutsats	38
4.1	Resultatdiskussion	38
4.1.1	Vad innebär en lättskött trädgård?	38
4.1.2	Insekterna bör uppmärksammas mer	39
4.1.3	Biologisk mångfald i Skurups kommun.....	40
4.2	Metoddiskussion	41
4.3	För vidare forskning	42
4.4	Slutsats	43
5.	Referenslista.....	44

6. Figurförteckning	48
----------------------------------	-----------

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Vi befinner oss nu i den sjätte massutrotningen av jordens arter (Hellmark 2019). Artbestånden av däggdjur, fåglar, fiskar och groddjur samt kräddjur har mellan 1970 och 2018 reducerats i genomsnitt med 69 % (WWF 2022). Insekterna minskar även på flera ställen i en takt som är åtta gånger fortare (Roll 2020). De flygande insekterna är som mest utsatta och forskarna tror att en fjärdedel av våra mest betydelsefulla pollinerare, humlor samt bin, riskerar att försvinna om tio år (ibid).

Detta utgör ett lika stort hot mot jordens befolkning som det förändrade klimatet (Naturskyddsföreningen 2021). Det finns även ett starkt samband mellan klimatet och den biologiska mångfalden (ibid).

Orsaken till att biologisk mångfald avtar i Sverige är främst en följd av den skogs- och jordbruksproduktion som råder idag (SLU Artdatabanken 2021). Förr var det mer blandad odling på åkermark och skogsområden. Dagens odling på landsbygden är mer enformig, vilket medför att bara ett fåtal växter och djur kan leva på den ytan (SLU Artdatabanken 2021). Idag består nästan hälften av Skånes yta av jordbruksmark (SCB 2022). Av denna utgjorde åkermarken 26 % år 2020, övriga 74 % bestod av vatten, produktiv skogsmark, bebyggd mark och tillhörande mark, betesmark, övrig mark, improduktiv skogsmark samt öppen myr (Regionfakta 2022).

Åkermarken i Skurups kommun utgör idag nästan 77 % av hela kommunen (SCB 2022), detta kan jämföras med åkermarken i Skåne som utgjorde 26 % av Skånes yta 2020 (Regionfakta 2022).

Det innebär mycket mindre förutsättningar för biologisk mångfald i Skurups kommun.

Ytan som återstår består främst av bebodd mark (SCB 2022).

Villaträdgårdar som förekommer på den ytan kan bidra med viktiga miljöer och gynna den biologiska mångfalden (Lagache 2019). I dagens samhälle kan vi dock se att det är allt fler villaägare som väljer att anlägga en stor del av deras trädgård med hårdgjorda ytor (Wilke 2006).

Denna trend inleddes under 1970-talet i Sverige med framför allt garageuppfarter som hårdlades (Tegelberg & Svensson 2013). Sedan dess har trenden ökat markant, i vissa städer utgör idag de hårdgjorda ytorna i de privata trädgårdarna upp till 12 % (ibid).

Vad beror denna trend på? Enligt Nilssons (2021) undersökning, beror en stor del på att människor vill ha en trädgård som kräver en låg skötselinsats samt är estetiskt tilltalande. Frågan är hur en trädgård med låg skötselinsats kan skapas, samtidigt som den gynnar biologisk mångfald i Skurups kommun.

Efter att jag kom i kontakt med Skurups kommun samt tagit del av deras arbete för att öka den biologiska mångfalden i kommunen, uppkom idén till att även villaträdgårdarna bör bidra till den biologiska mångfalden i kommunen.

1.2 Syfte & frågeställning

Syftet med arbetet är att undersöka potentiella växter som kan etablera sig i villaträdgårdar i Skurups kommun, kräver låg skötselinsats och som kan gynna biologisk mångfald.

- Vilka växter lämpar sig att använda i en trädgård i Skurups kommun för att gynna biologisk mångfald och som samtidigt kräver en låg skötselinsats?

1.3 Mål

Målet med arbetet är att frambringe intresse och engagemang för biologisk mångfald för trädgårdsägarna i Skurups kommun. Även andra personer som uppmärksammar arbetet samt landskapsingenjörer och landskapsarkitekter, som ska vägleda villaägare att välja växter för att öka den biologiska mångfalden.

Andra mål är att ta fram planteringsförslag med potentiella växter som kräver en låg skötselinsats samt uppskattas av pollinerare. Förhoppningen är att kunna bidra till att minska trenden med hårdgjorda ytor i villaträdgårdar, med syftet att fler väljer gröna och blomstrande trädgårdar som gynnar biologisk mångfald.

1.4 Metod

För att välja växter som är lämpliga för jordartstypen och växtzonen i Skurups kommun, som kräver en låg skötselinsats samt gynnar biologisk mångfald, genomfördes en litteraturstudie. Genom studien undersöktes även hur en trädgård med låg skötselinsats kan uppnås. Även ett platsbesök genomfördes för att ge exempel på hur problematiken ser ut i praktiken.

Litteraturen har främst hämtats genom artiklar som finns på databaser som Google Scholar och Primo, biblioteket i Alnarp samt hemsidor såsom naturskyddsföreningen.

Sökord som använts är: *biologisk mångfald, biological diversity, garden, villaträdgård, trädgårdsideal, low maintenance, ecological gardening, plants for pollinators, växter, uppskattas av pollinerare.*

1.5 Avgränsning

På grund av arbetets omfattning kommer det att riktas in på Sverige och mer specifikt på Skurups kommun. Arbetet utgår från jordartstypen och växtzonen som majoriteten av Skurups kommun består av vid undersökning av potentiella växter.

Arbetet kommer att fokusera på begreppet biologisk mångfald i stort och sedan ha ett närmare fokus på bevarandet av mångfalden bland olika insektsarter.

2. Litteraturstudie

2.1 Varför behövs biologisk mångfald?

Biologisk mångfald motsvarar att vår natur har många varierande landskapstyper som innehåller en variationsrik mängd av arter, samt innehar en stor genetisk omväxling inom de olika arterna (WWF 2022). Biologisk mångfald är en förutsättning för att något ska överleva på jorden. Den bidrar till viktiga ekosystem som genererar ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster är livsviktiga nyttor som naturen kan ge oss, exempelvis födan som vi äter, ren luft samt dess förmåga att rena vatten. När den biologiska mångfalden sjunker påverkas ekosystemen, vilket leder till att naturen förändras. Ett landskap utan en funktionell natur gör att vår ekonomi och matproduktion kommer att falla samman. En hög biologisk mångfald bidrar till att naturen blir mer motståndskraftigt och bättre kan hantera omställningar, som ett mer extremt väder samt klimatförändringar (WWF 2022).

2.1.1 Hoten mot biologisk mångfald

Fem primära anledningar till att biologisk mångfald har minskat i världen är en förändring av hur mark- och havsområden har brukats, ohållbart utnyttjande av olika arter, bekämpningsmedel, klimatförändringar och invasiva växter som tar över. De primära anledningarna beror på bakomliggande orsaker, som en växande produktion och konsumtion, ökning av invånarantal samt en internationell handel och teknikutveckling (Naturvårdsverket u.å.).

I Sverige bedöms jordbruket samt dess gifter vara ett av de största hoten mot insekterna (Naturskyddsföreningen 2022). Stora åkrar som bara odlar en sorts gröda gynnar inte biologisk mångfald (Roll 2020).

Det främjar dock skadliga insekter som lätt blir fler när det finns gott om föda. Jordbrukets lösning blir då bekämpningsmedel, vilket bidrar till att balansen i ekosystemet rubbas. Hur en rubbing i ett ekosystem kan skapas är jordbruket i Miami, USA ett exempel på. För några år sedan hade de alldeles för många mygg och började därmed att bespruta dessa med gifter. Som en följd dog de flesta myggen, vilket också bidrog till att insekterna som livnärde sig på dem dog ut. Myggen producerar dock mängder med ägg och hade därmed inga större svårigheter att återhämta sig, desto svårare var det för insekterna som livnärde sig på myggen. Följden blev ett mycket större utbrott av myggor än det första, då deras naturliga fiender inte fanns kvar längre. Detta resulterade i ännu mer gift och balansen var därmed rubbad. Nu besprutas gift regelbundet mot myggor i Miami (Roll 2020).

2.1.2 Ny plan för biologisk mångfald

EU-kommissionen har upprättat en ny plan för biologisk mångfald till år 2030 (Naturvårdsverket u.å.). Den innefattar att vi ska bevara och restaurera naturen. Ett mål är att bevara minst 30 procent av EU:s landmassa och havsareal genom lagar.

Senast år 2030 ska Europas biologiska mångfald ha börjat att återställas. Kommissionen menar att världen måste använda sig av nettovinstprincipen, som innebär att återgälda naturen genom att ge tillbaka mer än vad vi tar från den (Naturvårdsverket u.å.).

2.1.3 Pollineringens värde

Pollinering medför att pollenkorn flyttas från en blomma till en annan blomma som är av samma art och som på så sätt blir befruktad (Roll 2020). Växterna är beroende av detta för att kunna bilda frukter och ha möjlighet att föröka sig. Dess frukter är resultatet av pollineringen (Roll 2020), som är en betydelsefull ekosystemtjänst (Persson 2012).

Pollinering genomförs främst av insekter, där humlor, honungsbin och solitära bin utgör de viktigaste arterna. Även blomflugor och fjärilar tillför, men inte lika mycket (Persson 2012).

Värdet på insekternas pollinering uppgår till flera miljarder, vilket kan vara lätt att förbise (Naturskyddsföreningen 2022). Pollineringen kostar oss idag inte något, men vår föda hade blivit avsevärt mycket dyrare om vi människor hade behövt utföra all pollinering själva.

Mer än 75% av alla jordbruksgrödor behöver helt eller till viss mån bli pollinerade av insekter. Pollinering ökar både kvalitén och mängden på grödorna. För att få en jämn pollinering är det väsentligt att många olika arter bidrar. Därmed är det nödvändigt med både vilda och tama pollinatörer för att åstadkomma de gynnsammaste skördarna (Naturskyddsföreningen 2022).

Enligt Naturskyddsföreningen (2022) är de pollinerade grödorna av stor betydelse för att vi ska få tillgång till en näringsrik föda. Om pollinatörerna försvinner skulle en stor del av de vilda växterna och våra grödor gå förlorade, som förser oss med flera av våra mest primära näringsämnen. Av all C-vitamin som vi människor förbrukar menar Naturskyddsföreningen (2022) att 90 procent kommer från grödor som behöver bli pollinerade av insekter. Likaså skulle ett underskott av väsentliga näringsämnen som vitamin A, järn och folsyra stiga, om pollinatörerna försvinner.

Pollineringen är dessutom livsnödvändig för naturen. Merparten av alla vilda växter behöver helt eller delvis bli pollinerade för att kunna föröka sig. Sedan utgör även växterna föda och skydd för flera av våra vilda djur (Naturskyddsföreningen 2022).

Likaså minskar växterna koldioxidnivån, tar upp föroreningar från luften och håller samman växtjorden så att den inte nöts bort och förvandlas till öknar (Roll 2020).

För att funktionella och bestående ekosystem ska finnas kvar är de helt beroende av att pollinerarna inte försvinner (Naturskyddsföreningen 2022).

2.1.4 Ekologiskt jordbruk

Ekologiskt jordbruk har förespråkats för att förhindra minskningen av biologisk mångfald i odlingslandskapet (Rundlöf et al. 2008).

Ekologiskt jordbruk innebär att inte använda sig av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel (Naturskyddsföreningen 2023).

Fördelarna med ekologiskt jordbruk är till exempel att fler vilda djur och växter överlever och att kemiska bekämpningsmedel inte riskerar att spridas ut i våra sjöar och grundvatten, vilket är fördelaktigt för både djurlivet i vattnet och för vårt dricksvatten.

Nackdelarna med ekologiskt jordbruk i Sverige är enligt Naturskyddsföreningen (2023) att skördarna i genomsnitt blir mindre och att det innebär oftast mer arbete att hålla en ekologisk gård i drift, vilket bidrar till att ekologisk mat är dyrare.

I en internationell studie framkom det att åkrar med en högre biologisk mångfald ger bättre pollinering och ett skydd mot skadeinsekter samt bidrar till en högre vinst (SLU 2019).

I undersökningen *Interacting effects of farming practice and landscape context on bumble bees*, som gjordes på humlor, framkom att artrikedomen var mer ansenlig i ett ekologiskt jordbruk och ett landskap som var mer olikartad (Rundlöf et al. 2008).

Exempel på konsekvenser av att inte använda sig av ett ekologiskt jordbruk framkommer i artikeln *Bina är borta – nu gör människorna jobbet* av Sahlberg (2008), har i denna artikel bönder i ett av Kinas mest kända fruktdistrikt intervjuats och de har inte skådat några bin eller humlor sedan slutet av 80-talet.

Detta beror på att bekämpningsmedel har använts i en för stor utsträckning och konsekvenserna har blivit att de själva får handpollinera för att få frukt (Sahlberg 2008).

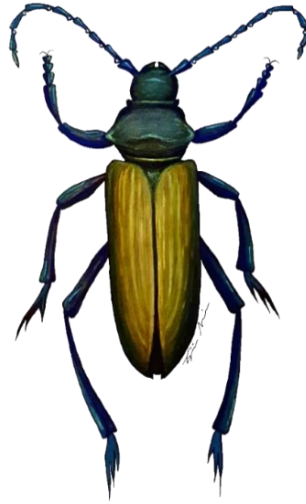
2.1.5 Blommors uppbyggnad avgör vilken insektsart som gynnas

Vilka växter som olika sorters insekter väljer beror bland annat på om de vill åt nektar eller pollen (Roll 2020). Det beror även på vilket djup en blomma har, då vissa insekter har små munnar och når därför inte ner till pollen eller nektarn i djupa blommor. Insekter med liten mun utgör merparten av de pollinerande insekterna. Små solitärbin är ett exempel och de söker därav efter blommor som är grundare, såsom honungsört. Kålväxter samt flockblommiga växter tillhör också växterna som är mer åt det plattare hållet. Flockblommiga växter utgörs av att deras blommor växer i en grupp, som kirskål, spansk körvel och hundkex. De flockblommiga växterna bidrar inte bara med nektar som är lätt att komma åt, utan ger även en fördelaktig yta att landa på, som värdesätts av bland annat skalbaggar och blomflugor.

Vissa humlor och fjärilar har långa tungor och vill hellre ha mycket djupa blommor, som fingerborgsblomma samt luddvicker. Längden på insekternas tunga är därmed lämpad efter en särskild sorts blommor. Olika insekter dras också till särskilda färger. Således är det bra att välja olika färger, djup och former på blommorna för att gynna alla de olika insekterna (Roll 2020).

2.1.6 Mat för hela säsongen

För att insekterna ska överleva hela säsongen och kunna fortplanta sig är det väsentligt att de har mat att tillgå under hela säsongen (Roll 2020). Vid planering av trädgården bör detta därför tas i akt, och se till att det finns olika växter som blommar från tidigt på våren ända till sent på hösten. Värdefulla växter är träd, buskar och perenner, då deras rotsystem redan har rotat sig, och har därför en kort startsträcka och blommar ofta tidigare än andra blommor. En förmån med dessa är även att de kräver en låg skötselinsats. Sälg, vide, pil och jolster ger rikligt med blommor på våren och bidrar dessutom med nödvändigt lä åt flygande insekter. Sälgen är i synnerhet fördelaktig att skydda eller plantera, då den är välförsedd med både nektar och pollen tidigt på våren, när i stort sett inget annat blommar. Roll (2020) fortsätter med att fördelaktiga buskar är blåbärstry och vinbärsbuskar. Tillåt buskagen att breda ut sig och var inte så angelägen med att klippa dem, då många sätter blommor på fjolårets grenar, precis som syren. Stora buskar bidrar även till lä för insekter. Där är syren, en stor paradisbuske eller rosenbuske idealiska alternativ, men likaså blommor som solrosor kan fungera som en skyddande ridå i trädgården. Blommor som kommer tidigt på våren och uppskattas av många insekter är enligt Roll (2020) exempelvis vårkrokus, pärlhyacint, vintergäck och scilla. Precis efter dessa blommor gullvivan, den blommar dock innan senare vårväxter. Därför kan det vara betydelsefullt att ha några fler exemplar av just denna sort. Exempel på tidiga vårblommor som är perenna, är lungört, revsuga och vårkrage. Insekter och pollinerare har inte lika svårt att få tag i blommande växter på sommaren. Växter som alltid är omtyckta är bland annat honungsört, gurkört, isop, lavendel, hallon, timjan, stenfrukter och citronmeliss samt alla klöverväxter (Roll 2020).

Figur 2. Myskbock. Av Emilie Mattisson

Sälgens värde

Sälgen är ett träd som är rikt på både pollen och nektar (Ehnström & Öberg 2009). Den är väldigt betydelsefull för humlor och bin som kommer fram tidigt på våren. Det är sälgen och viden som bidrar till deras överlevnad de första veckorna under våren. Sälgen uppskattas även av många andra insekter, som fjärilar, skalbaggar, vanliga flugor, blomflugor, sumpflugor och nattflyn bland annat. Insekterna utgör sedan en födokälla till fåglar som anländer tidigt på våren.

Ehnström och Öberg (2009) fortsätter med att när blomningen är över är det sälgens knoppar, blad och dess ved som är eftertraktad. Ett flertal bladbaggar av olika sorter livnär sig på sälgblad.

Vid hög ålder blir sälgen boplats åt lavar, vedsvampar, ovanliga mossor och hackspettar samt andra fåglar.

Gamla sälgar med stammar och tjocka grenar som håller på att dö utgör en boplats till flera av de stora insekterna, såsom myskbocken (figur 2) och larven till allmän trädfjäril. Dess larver hibernerar i gammal ved och övergår till puppa under försommaren året därpå.

Sälgar som är döende och döda är värdefulla för svampar samt små kryp. När veden har ruttnat och blivit mjuk utgör den föda åt tvåvingar och skalbaggar. Därmed har hela sälgens livsfas ett stort värde (Ehnström & Öberg 2009).

2.2 Biologisk mångfald i trädgården

I Sverige tar vi människor en allt större plats med städer som växer, storskaliga jordbruk med bekämpningsmedel och vårt skogsbruk (Erling 2019). Detta medför att de vilda växterna trängs undan alltmer, vilket bidrar till att humlor och vildbin får det svårare att hitta boplatser och föda. Det finns dock enkla åtgärder som kan göras för att gynna både pollinerare och andra djur i en trädgård.

I artikeln "*Fem enkla tips för biologisk mångfald i trädgården*" gjordes en intervju av Erling (2019) med forskaren Anna Persson. I intervjun framkom det följande.

Mycket av vad vi människor ser som ogräs kan utgöra viktig föda för andra arter. Därför behöver det inte vara så prydligt i trädgården. Ett annat alternativ är att ha marktäckande växter, som gynnar olika arter, samtidigt som de håller ogräs borta.

Det är gynnsamt att ha inhemska växter i trädgården, såsom ängsväxter samt vilda sorter av buskar och träd.

Gamla sorters perenner och rosor är bättre än de moderna, då de ofta har mer föda åt pollinerarna. Förädlingen av de nya sorterna bidrog till att deras framställning av pollen och nektar blev sämre.

Gräsmattan bör inte klippas mer än nödvändigt. Klipp delarna av trädgården som används och låt resten få växa upp och blomma. En del av gräsmattan kan även göras om till en äng.

Det är väsentligt att det alltid finns något som blommar i trädgården, planera in växter som blommar från tidigt på våren till sent på sommaren. Träd och buskar börjar ofta blomma tidigt på våren, som sälgen, vilken är väldigt betydelsefull för vårens vildbin. Bärbuskar, kryddväxter och fruktträd är sorter som uppskattas.

Merparten av de vilda biarterna bygger sina bon i marken. Om trädgården har en jord som är väldigt lerig eller mullrik kan sand tillsättas för att göra marken mer inbjudande att bygga bo i. Det bör vara beläget i ett soligt hörn i trädgården och vara 50 cm djupt.

På vintern kan fåglar behöva hjälp med föda. Det får gärna vara varierande föda så att olika arter av fåglar gynnas. Som skydd för rovdjur är buskar främjande för fåglar (Erling 2019).

Inhemska växter

I artikeln ”*Så lyckas du odla vilda inhemska växter*” intervjuar Hansson (2021) botanisten Torbjörn Tyler. I artikeln framkommer betydelsen av att välja inhemska växter för den biologisk mångfalden, då bland annat insekter och svampar oftast är beroende av dessa. Detta gäller merparten av de pollinerade insekterna. Exempelvis så kan fjärilars larver bara äta särskilda vilda inhemska växter. Så oavsett om de vuxna fjärilarna kan äta nektar från många olika växter så kan de inte föda upp nya fjärilar utan larvernas särskilda inhemska värdväxter (Hansson 2021).

2.2.1 Trädgårdens värde och estetiska kvalité

Privatpersoner kan göra skillnad för den biologiska mångfalden, särskilt de med en trädgård (Lagache 2019). Forskning indikerar att miljön i trädgården är av stor betydelse när odlingslandskapen röjer undan ängarna (ibid).

En studie som gjordes i södra Sverige visade en brist på pollinering av vilda växter i jordbruksmark (Samnegård et al. 2011).

Den påvisade också att det fanns fler bin som rörde sig närmare och oftare i trädgårdar än längre ut i det angränsande jordbrukslandskapet.

Det indikerar att det inte finns tillräckligt med föda längre ut i jordbrukslandskapet samt trädgårdarnas betydelse för pollinerarna (Samnegård et al. 2011).

I studien *Does ecological gardening increase species richness and aesthetic quality of a garden*, undersöktes om ekologiskt trädgårdsarbete ökade artrikedom och estetisk kvalité (Lindemann-Mathies & Marty 2013).

Undersökningen utfördes i Schweiz med 36 trädgårdsägare och 249 schweiziska invånare som bedömde hur attraktiva trädgårdarna föreföll. Resultatet visade tydligt att ekologisk trädgårdarbete kan överensstämma med ett estetiskt värde. Ekologiskt trädgårdarbete innebär bland annat att inte använda sig av bekämpningsmedel, investera i sunda plantor och ge jorden naturlig gödning (Naturskyddsföreningen 2023). Studien visade att trädgårdarna som var mer ekologisk sköta innehöll en större blandning av både djurarter samt växtarter och ansågs samtidigt vara mer attraktiva (Lindemann-Mathies & Marty 2013). Estetiskt tilltalande trädgårdar kännetecknades som naturliga och artrika, medan de mindre attraktiva kännetecknades som ointressanta och artfattiga. Ekologiskt trädgårdarbete ansågs inte vara mer tidskrävande än konventionellt trädgårdarbete. Ett större hinder var den praktiska kunskapen om att utföra ekologiskt trädgårdarbete då respondenterna inte ville att deras trädgård skulle betraktas som ovårdad (Lindemann-Mathies & Marty 2013).

2.2.2 Vad utgör en bra jord för att växterna ska trivas?

De naturliga förhållandena utgörs främst av den jord som finns på platsen, inte bara av klimatet (Rosén & Tovås Persson 2004). I naturen etablerar sig växterna där förutsättningarna är som mest gynnsamma för dem (Engstrand 2003). Ofta trivs exempelvis inte samma växtarter på en torr sandjord som på en fuktig lerjord (Rosén & Tovås Persson 2004). En gynnsam jord att odla i behöver vara lucker, ha förmågan att hålla kvar vatten och innehålla näring (Rosén & Tovås Persson 2004). Genom att ta vara på gräsklipp, fallna löv, ha en kompost och att årligen gödsla, kommer det generera i en näringsrik jord (Engstrand 2003). Det finns troligtvis fler växter som inte överlevt för att de har stått i en jord som har varit för packad och blöt, än av vattenbrist. För att undvika detta bör jorden vara väl-dränerad.

Växterna får även bättre förutsättningar för att överleva vintern i en porös jord än en kompakt, då en porös jord innehåller mer luft som ger en högre temperatur (Engstrand 2003). För att få en jord som är väl-dränerad tillsätts kompost (Rosén & Tovås Persson 2004). Kompostens ämnen fungerar även som växternas föda. Eftersom kompost bryts ner behöver det tillsättas nytt varje år för att växterna ska fortsätta att frodas (Rosén & Tovås Persson 2004).

Om det är en lerjord som är tillräckligt porös och det bara finns fleråriga växter, såsom träd, buskar och perenner i trädgården, brukar det inte behöva tillsättas allt för mycket kompost (Rosén 2020).

Lösningen för växter som inte klarar av att stå i en tung lerjord är att göra jorden mer porös (Engstrand 2003). Det krävs rikligt med organiskt material för att den ska bli mer lucker. En lerjord kan även förbättras med grus, men sand rekommenderas inte, då det kan ge en motsatt effekt. Om det är en tung lerjord kan ca 20 procent bergkross tillsättas (Rosén & Tovås Persson 2004).

Ett enkelt sätt att undersöka jordens porositet är att gräva en grop som är 50 cm djup och fylla den med vatten (Palmstierna 2003). Vattnet ska långsamt försvinna och inom två timmar ska allt ha runnit bort, annars är jorden inte tillräckligt porös (ibid).

2.2.3 Växternas härdighet

Härdighet handlar om mycket mer än hur mycket kyla växterna klarar på vintern (Hansson & Hansson 2022). Det som påverkar är dels hur mycket eller hur lite regn, snö, vind samt sol och skugga som förekommer. Även jordens egenskaper, om den är näringsrik eller näringsfattig, vilket pH den har, hur pass torr eller fuktig den är och om det är en sandjord eller lerjord är av stor betydelse.

Det kan vara fördelaktigt att jämföra växtens naturliga ståndort, där den förekommer i det vilda, med trädgårdens förutsättningar, för att se över vad som eventuellt kan åstadkommas för att den planerade växten ska trivas så bra som möjligt. Det kan innebära allt från att förbättra jorden till att frambringa ett mer gynnsamt mikroklimat.

Det är många växter som inte tycker om kylig vind och våt jord. Genom att plantera intill husväggar och murar som lagrar värme kan klimatet bli mer förmånligt. Det går även att påverka genom att plantera vid plank, buskar eller häckar som skyddar mot vinden samt att plantera i en väl-dränerad jord för att förhindra att rötterna står blött och ruttnar. Många gånger är det inte mycket som behövs för att lyckas (Hansson & Hansson 2022).

Palmstierna (2003) beskriver de lättskötta perennerna som hon tar upp i sin bok, är växter som kan uthärda det svenska klimatet samt inte är särskilt svåra när det rör sig om jord och gödning. När de väl har etablerat sig och fått utvecklas på platsen klarar de sig relativt bra på egen hand (ibid).

Troligtvis rör det sig om följande aspekter:

- Klarar av svenskt klimat
- Är härdiga eller relativt härdiga
- Kräver inte mycket för att överleva (om förutsättningarna är rätt från början)

2.2.4 Marktäckning och marktäckande växtarter

En bar jord är inte naturligt (Engstrand 2003). Att ha en bar jord är som att lägga upp det för ogräs att etablera sig. Fast att jorden kanske är ny och inte har något ogräs är det lämpligt att investera i marktäckning. På så sätt bestämmer du vad som ska vara på platsen och risken för ogräs blir mindre (Engstrand 2003).

Det finns flera sätt att täcka en bar jord på (Wirén 2022). Ett förmånligt sätt är att använda organiskt material från trädgården, som kompost, flis, löv och gräsklipp. Att täcka med organiskt material bidrar även till att behålla en bra uppbyggnad i jorden.

Vid kraftigt regn skyddas den från att fyllas igen med slam och att bli packad. Daggmaskar föredrar att leva under ett täcke av organiskt material. Maskarna för sedan ner delar av det organiska materialet i jorden, där det bryts ner och så småningom ökar jordens mullhalt. Maskarna skapar dessutom gångar i jorden som bidrar till att jorden blir mer porös, vilket gör att luft lättare cirkulerar och att vatten dräneras bort. Marktäckning har inverkan på jordens fukt, då den bidrar till att vattnet stannar kvar längre i marken. Därför är marktäckning mest lämpligt på jordar som är luckra och vattengenomsläppliga.

Om det i stället är en tung lerjord riskerar den att få syrebrist vid kraftiga regn eller om marktäckningen placeras ut innan jorden är torr, vilket kan förekomma tidigt på våren (Wirén 2022).

Gräsmatta är en annan form av marktäckare (Rosén & Tovås Persson 2004). Gräset trivs dock inte om det är för skuggigt eller dåligt med näring i jorden. Det kan då vara svårt att få till en frodig gräsmatta. En gräsmatta är även den plantering som kräver mest tid av de alla.

Ett annat alternativ till marktäckning är att täcka marken med perenner, vilket kräver mindre skötsel jämfört med en gräsmatta. Detta är också ett alternativ för jordar som har en tung lerjord, då är växter som jättedaggkåpa, ormöga samt funkia exempel på passande marktäckare (Rosén & Tovås Persson 2004).

2.3 Skurups kommun

Skurups kommun är beläget i södra Skåne och har runt 16 500 invånare (Skurups kommun 2022). Skurups kommun består till största delen av åkermark, vilket utgör ca 77 procent av kommunens yta (SCB 2022).

Efter att ha kommit i kontakt med Skurups kommun och tagit del av deras plan av att öka den biologiska mångfalden i kommunen, uppkom tanken att villaträdgårdarna utgör en stor yta av kommunen. Kommunen borde därför samarbeta med trädgårdsägarna för att öka den biologiska mångfalden i kommunen.

2.3.1 Jordartstypen i Skurups kommun

Enligt SGU (u.å.) utgörs den största delen av jordartstypen i Skurups kommun av moränlera eller lerig morän.

Under istiderna bildades en inlandsis över nästan hela norra Europa (SGU 2020). När den sakta förflyttade sig över terrängen drog den med sig obundet material och vittrade sönder en del av berggrunden. När den sedan efterlämnade materialet skapades en ny jordart – morän.

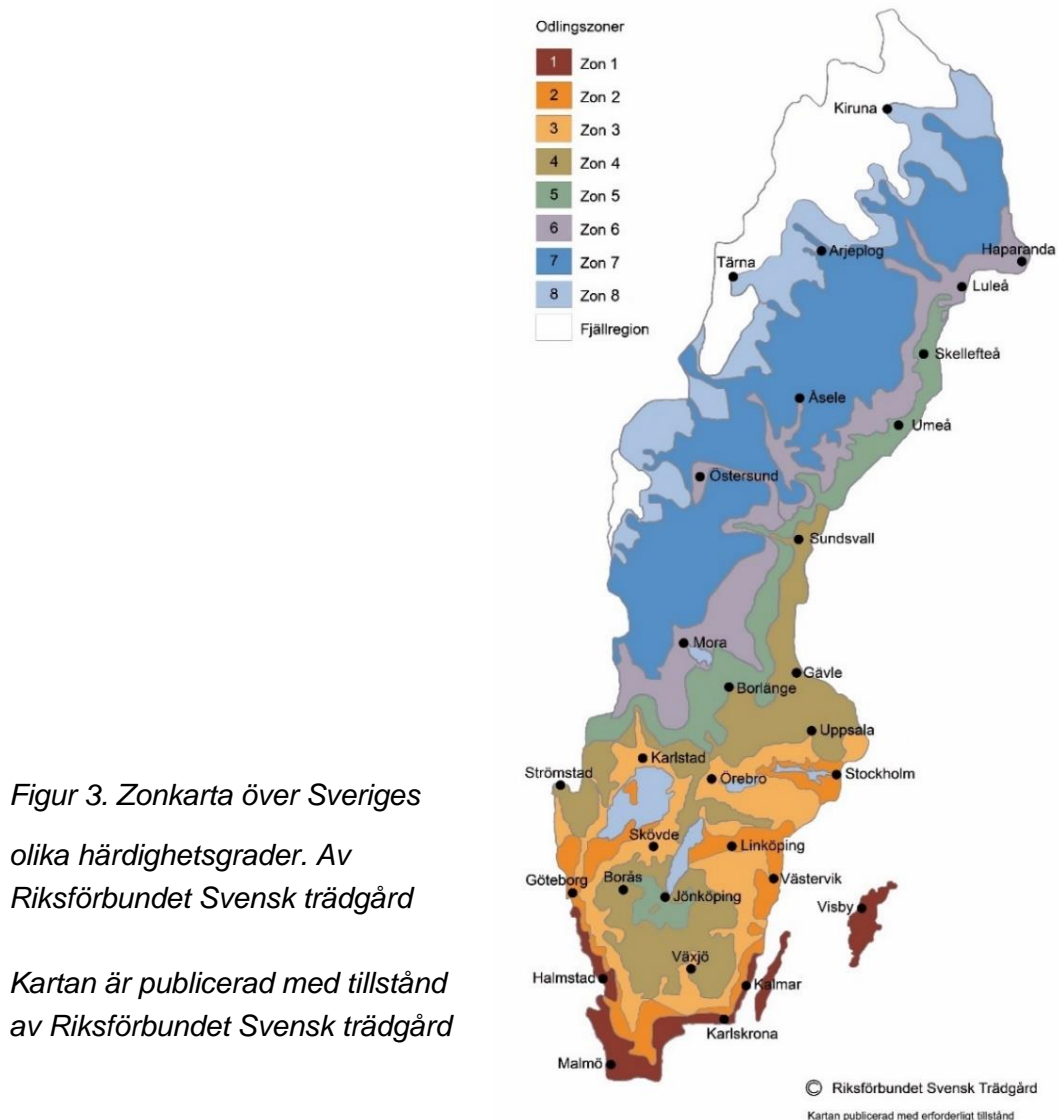
Sverige består till ca 75 % av jordarten morän, vilket gör den till Sveriges mest förekommande jordart. En moränjord utgörs för det mesta av ett ojämnt material som består av en kombination av olika kornstorlekar. Den kan innehålla allt från mindre lerpartiklar till gigantiska stenblock.

Moränens uppbyggnad och egenskaper beror på berggrunden i området. När berggrunden består av hårda bergarter innehåller moränen ofta grova korn samt stenblock. I några delar av Sverige förekommer bergarter som är mer porösa och sedimentära, där inlandsisarna lyckats att bryta ner den till mindre delar. Därför består de platserna ofta av en moränlera som är finkornig och med få stenblock. Sådana platser finns exempelvis i Skåne och norra Uppland (SGU 2020).

Det positiva med en lerjord är att de har en förmåga att behålla vatten och är näringsrika (Rosén & Tovås Persson 2004). Nackdelen med en lerjord är att de fina partiklarna som jorden är uppbyggd av, kan bidra till en kompakt och svårhanterlig jord. En kompakt jord gör att växternas rötter inte får den mängd syre som de behöver och växter som är känsliga för fukt om vintern kan då ha ett svårt att överleva.

Det finns dock växter som klarar av att växa i en tyngre jord och har förmågan att stå relativt fuktigt under vissa perioder under året. Stor blåklocka, ormöga och lungört samt toppklocka är exempel på växter som trivs i en tyngre lerjord (Rosén & Tovås Persson 2004).

Svensk Trädgårds Zonkarta över Sverige

För att skapa en lämplig plantering är det väsentligt att ta reda på vad platsen har för förutsättningar (Engstrand 2003). En viktig förutsättning är platsens klimat. På figur 3 kan vi se att Sverige är uppdelat i åtta zoner utefter olika härdighetsgrader. Växtzonerna visar hur långt norrut en växt vanligtvis klarar av att överleva vintern. Zonkartan bör tillämpas som en riktlinje vid valet av växter som är fleråriga, med undantag av perenner (Engstrand 2003).

För att få en lämplig plantering följer nedan tre viktiga förutsättningar att ta reda på för den tilltänka platsen (Engstrand 2003);

1. Vilken klimatzon är platsen belägen i?
2. Vilket läge? Är det sol, halvskugga eller skugga på platsen?
3. Vad har platsen för jordart?

Svar på frågorna ovan efter Skurups kommuns utgångspunkter enligt Engstrand (2003);

1. Enligt figur 3 kan vi utläsa att Skånes södra del och därmed även Skurups kommun ligger i zon ett. Detta behöver dock bara beaktas vid plantering av träd och buskar (Engstrand 2003).
2. Växter för alla lägen kommer att studeras.
3. Enligt SGU (u.å.) vet vi att vi har en majoritet av moränlera eller lerig morän i Skurups kommun.

3. Resultat

3.1 Sammanställning av lättskötta växter som trivs i lerjord och uppskattas av insekter

Enligt litteraturstudien har flera växter som lämpar sig för biologisk mångfald tagits upp, samt som är lättskötta. Att slå ihop dessa värden ger följande listor.

Följande växter uppskattas framför allt av insekter, då de är rika på pollen eller både pollen samt nektar, men kan även uppskattas av andra djur genom att de utgör föda eller skydd.

Tabell 1. Lättskötta perenner, örter och lökar som kan växa i lerjord samt uppskattas av insekter. (Källor, se kolumn till höger).

Lättskötta perenner, örter och lökar som kan växa i lerjord samt uppskattas av insekter				
<u>Namn</u>	<u>Blomtid</u>	<u>Läge</u>	<u>Fakta</u>	<u>Källa</u>
Bergenia <i>Bergenia</i> 'Miss piggy'	Mar-jun	Sol-skugga	Relativ tålig I soligt läge bör jorden vara fuktig Bra marktäckare Exempel på sort (30–50 cm hög, blomtid maj-jun)	(Palmstierna 2003) (RHS 2019) (Hansson & Hansson 2022) (Säve plantskola u.å.)
Pärhyacint <i>Muscari armeniacum</i>	Apr-maj	Sol	Mycket härdig Bra som kantväxt Förökar sig snabbt	(Engstrand 2003) (RHS 2019)
Broklungört <i>Pulmonaria saccharata</i>	Apr-maj	Halvskugga-skugga	Härdig Bra marktäckare	(Rosén & Tovås Persson 2004) (Engstrand 2003) (Palmstierna 2003) (RHS 2019)
Gulltörel <i>Euphorbia epithymoides</i>	Maj	Sol-halvskugga	Härdig Får fina höstfärger	(Hansson & Hansson 2022) (Engstrand 2003)
Ormöga <i>Omphalodes verna</i>	Maj	Halvskugga-skugga	Tålig och långlivad Bra marktäckare under träd och buskar Vill ha skyddad växtplats	(Rosén & Tovås Persson 2004) (Samuelsson & Schenkmanis 2002) (Rosén 2020)
Revsuga <i>Ajuga reptans</i> 'Chocolate Chip'	Maj-jun	Halvskugga-skugga	Härdig Lätt fuktig jord Bra som marktäckare Exempel på sort (10 cm hög)	(Hansson & Hansson 2022) (Engstrand 2003) (Säve plantskola u.å.)
Smörboll <i>Trollius europaeus</i>	Maj-jun	Sol-halvskugga	Mycket härdig Vill ha fuktighetshållande jord	(Hansson & Hansson 2022) (Palmstierna 2003) (RHS 2019)
Blågull <i>Polemonium caeruleum</i>	Juni	Sol-halvskugga	Mycket härdig	(Hansson & Hansson 2022) (Engstrand 2003)

Kirgislök <i>Allium aflatunense</i>	Juni	Sol- halvskugga	Mycket härdig Blommar på hög stjälk	(Engstrand 2003) (RHS 2019)
Toppklocka <i>Campanula glomerata</i>	Jun-jul	Sol- halvskugga	Tålig och livskraftig	(Rosén & Tovås Persson 2004) (Hansson & Hansson 2022) (RHS 2019)
Lukt pion <i>Paeonia lactiflora</i> 'Buckeye Belle'	Jun-jul	Sol-lätt skugga	Mycket härdig Alla sorter doftar inte Exempel på sort (70 cm hög)	(Rosén & Tovås Persson 2004) (RHS 2019) (Engstrand 2003) (Säve plantskola u.å.)
Stor blåklocka <i>Campanula persicifolia</i> 'Telham beauty' 'Alba'	Jun-aug	Sol- halvskugga	Härdig Kan sprida sig kraftigt Exempel på sorter ('Alba', 60 cm hög. 'Telham Beauty' 60– 80 cm hög)	(Rosén & Tovås Persson 2004) (Engstrand 2003) (Palmstierna 2003) (RHS 2019) (Hansson & Hansson 2022)
Fackelblomster <i>Lythrum salicaria</i> 'Blush'	Jul-aug	Sol- halvskugga	Härdig Helst fuktig jord Uppskattas extra av fjärilar Exempel på sort (90 cm hög)	(Roll 2020) (Hansson & Hansson 2022) (Engstrand 2003)
Blodnäva <i>Geranium sanguineum</i>	Jul-aug	Sol- halvskugga	Kravlös och tålig Bra som marktäckare och kantväxt	(Hansson & Hansson 2022) (RHS 2019)
Stor höstanemon <i>Anemone x hybrida</i>	Aug-sep	Halvskugga	Härdig Vill ha väl-dränerad jord Bra att täcka med granris de första vintrarna	(Engstrand 2003) (RHS 2019) (Hansson & Hansson 2022)
Septemberkrokus <i>Crocus kotschyanus</i>	Sep	Sol	Härdig-mycket härdig	(Engstrand 2003) (RHS 2019)
Brittsommaraster <i>Aster amellus</i>	Aug-okt	Sol	Jorden ska vara väl-dränerad och torr	(Engstrand 2003) (Hansson & Hansson 2022)

Tabell 2. Buskar och träd som kan växa i lerjord samt uppskattas av insekter. (Källor, se kolumn till höger).

Buskar och träd som kan växa i lerjord samt uppskattas av insekter		
<u>Namn</u>	<u>Blomtid</u>	<u>Källa</u>
Sälg <i>Salix caprea</i>	Vår	(RHS 2019) (The university of main) (Roll 2020)
Ullvide <i>Salix lantana</i>	Vår	(RHS 2019) (The university of main)
Äpple <i>Malus domestica</i>	Vår	(RHS 2019) (The university of main)
Rosenapel <i>Malus floribunda</i>	Vår	(RHS 2019) (The university of main)
Bukettapel <i>Malus toringo var. Sargentii</i>	Vår	(RHS 2019) (The university of main)
Svartaronia <i>Aronia melanocarpa</i>	Vår/sommar	(Palmstierna 1999)
Trubbhagtorn <i>Crataegus monogyna</i>	Vår/sommar	(RHS 2019) (The university of main)
Bohuslind <i>Tilia platyphyllos</i>	Sommar	(RHS 2019) (The university of main)
Parklind <i>Tilia x europaea</i>	Sommar	(RHS 2019) (The university of main)
Skogsolvon <i>Viburnum opulus</i>	Sommar	(RHS 2019) (The university of main)

Tabell 3. Lättskötta marktäckare/utfyllnadsväxter som kan växa i lerjord. (Källor, se kolumn till höger).

Lättskötta marktäckare/utfyllnadsväxter som kan växa i lerjord			
<u>Namn</u>	<u>Blomtid</u>	<u>Läge</u>	<u>Källa</u>
Perenna blommor			
Jättedaggkåpa <i>Alchemilla mollis</i> (30–50 cm hög)	Jun-aug	Sol-skugga	(Hansson & Hansson 2022) (Hårde 2004) (Rosén & Tovås Persson 2004)
Funkia <i>Hosta 'August Moon'</i> (40–80 cm hög) Exempel på sort	Jul-aug	Halvskugga-skugga	(Rosén & Tovås Persson 2004) (Säve plantskola u.å.)
Perenna gräs			
Rörflen <i>Phalaris arundinacea</i>	Jun-jul	Sol-halvskugga	(Hansson & Hansson 2021)
Tuvtätel <i>Deschampsia cespitosa</i>	Jun-aug	Sol-halvskugga	(Hansson & Hansson 2021)
Perenn ormbunke			
Strutbräken <i>Matteuccia struthiopteris</i>	-	Halvskugga-skugga	(Alm 1994)

3.2 Planteringsförslag

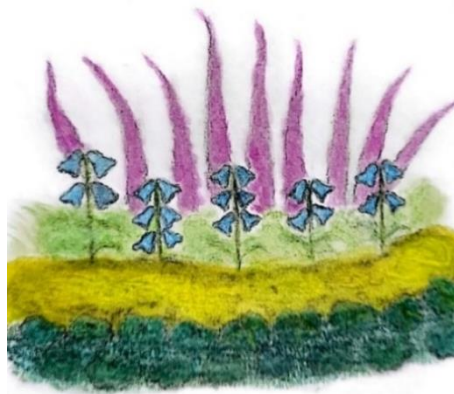
Resultatet av studien presenteras nedan i form av tre planteringsförslag som är lämpade för lerjord, kräver en låg skötselinsats och samtidigt gynnar biologisk mångfald.

I studien framkom vikten av att eftersträva hur det växer i naturen, vilket innebär att marken sällan står bar. Därmed är det alltid någon sorts marktäckare med i planteringarna för att förhindra att ogräs ska etablera sig och bidra till att få en mer lättskött plantering.

Planteringsförslag mot öst eller väst – sol till halvskugga

Blomtid: April-sep

- Pärhyacint, *Muscari armeniacum*
- Gulltörel, *Euphorbia epithymoides*
- Smörboll, *Trollius europaeus*
- Kirgislök, *Allium aflatunense*
- Fackelblomster, *Lythrum salicaria* 'Blush' – 90 cm hög
- Stor blåklocka, *Campanula persicifolia* 'Telham Beauty' – 60–80 cm hög
- Jättedaggkåpa, *Alchemilla mollis* – 30–50 cm hög
- Stor höstanemon, *Anemone x hybrida*
- Septemberkrokus, *Crocus kotschyanus*

Figur 4. Planteringsförslag för läge mot öst eller väst. Av Mariette Mattisson

Figur 4 visar en del av planteringsförslaget för läge mot öst eller väst som blommar i juli månad, vilket är fackelblomster, stor blåklocka samt jättedaggkåpa.

Planteringsförslag mot norr – halvskugga-skugga

Blomtid: Vår-höst

- Sälg, *Salix caprea*
- Broklungört, *Pulmonaria saccharata*
- Funkia, *Hosta 'August moon'* – 40–80 cm hög
- Bergenia, *Bergenia 'Miss Piggy'* – 30–50 cm hög
- Revsuga, *Ajuga reptans 'Chocolate Chip'* – 10 cm hög
- Strutbräken, *Matteuccia struthiopteris*
- Bohuslind, *Tilia platyphyllos*
- Skogsolvon, *Viburnum opulus*
- Stor höstanemon, *Anemone x hybrida*

Perenner vill oftast ha sol, för att komplettera denna plantering tillsätts därför ett par träd och en buske för att få blomning hela säsongen.

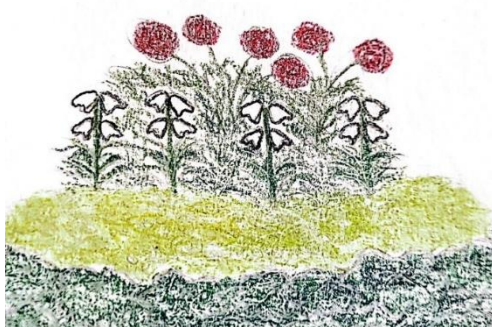
Figur 5. Planteringsförslag för läge mot norr. Av Mariette Mattisson

Figur 5 visar en del av planteringsförslaget för norrläge som blommar i juni månad, vilket är funkia, bergenia samt revsuga.

Planteringsförslag mot söder – sol

Blomtid: Mar-okt

- Bergenia, *Bergenia*
- Pärlhyacint, *Muscari armeniacum*
- Gulltörel, *Euphorbia epithymoides*
- Smörboll, *Trollius europaeus*
- Blågull, *Polemonium caeruleum*
- Luktpion, *Paeonia lactiflora* 'Buckeye Belle' – 70 cm hög
- Stor blåklocka, *Campanula persicifolia* 'Alba' – 60 cm hög
- Jättedaggkåpa, *Alchemilla mollis* – 30-50 cm hög
- Blodnäva, *Geranium sanguineum*
- Septemberkrokus, *Crocus kotschyanus*
- Brittsommaraster, *Aster amellus*

Figur 6. Planteringsförslag för söderläge. Av Mariette Mattisson

Figur 6 visar en del av planteringsförslaget för söderläge som blommar i juli månad, vilket är luktpion, stor blåklocka samt jättedaggkåpa.

3.3 Checklista med viktiga aspekter

Nedan följer en sammanfattning av viktiga aspekter, i syfte att få en lättskött trädgård som samtidigt kan bidra till biologisk mångfald, som kom fram under studien. Denna lista kan även appliceras på andra platser för att få en lättskött trädgård som samtidigt gynnar biologisk mångfald.

- Välj växter utefter platsen förutsättningar
- Ha en väl-dränerad och mullrik jord – tillsätt organiskt material
- Låt inte jorden stå bar – använd marktäckare
- Se till att ha blommande växter från tidig vår till sen höst
- Plantera blommor med olika färg, form och djup
- Viktigt med blommande växter tidigt på våren
- Klipp bara den del av gräsmattan som används – låt resten få växa upp
- Anlägg gärna en äng
- Lämna kvar "ogräs" till insekterna
- Använd inhemska växter och gamla perennsorter
- Plantera gärna en sälj - utgör livsviktig föda för insekter tidigt på våren
- Buskar utgör viktigt skydd för fåglar

4. Diskussion och slutsats

4.1 Resultatdiskussion

4.1.1 Vad innebär en lättskött trädgård?

Genom studien har det visat sig att det är möjligt att skapa en lättskött trädgård som gynnar biologisk mångfald. Det är dock en del aspekter att ta hänsyn till när en plantering ska göras för att den ska bli lättskött. Exempel på förarbete är att få en väl-dränerad och mullrik jord, inte ha någon öppen jord, använda sig av marktäckare samt använda rätt växt på rätt plats. När förarbetet väl är gjort, kan skötseln underlättas i många år framöver med endast lite underhållsarbete. Exempel på underhållsarbete är vattning vid torka och gödsling en gång per år.

Studien som Lindemann-Mathies och Marty (2013) skrev visade att trädgårdar som innehöll fler arter, av både växter samt djur, ansågs som mer attraktiva för människor. Planteringsförslagen med olika arter stödjer därmed Lindemann-Mathies och Marty's syn, då de olika växtarterna även kommer att locka olika insekter. Studien visade även att människor inte hade något emot ekologiskt trädgårdsarbete utan att det handlade mer om kunskapsbrist. Samtidigt hävdar Robinson och Breed (2019) att trädgårdsarbete har väldigt bra terapeutiska fördelar. Med det höga tempot som många utsätts för i dagens samhälle är troligtvis återhämtning viktigare än någonsin. Ett bra sätt att både återhämta sig, komma i kontakt med naturen samt att bidra till biologisk mångfald hade därför kunnat vara att utöva trädgårdsarbete som en fritidssyssla.

4.1.2 Insekterna bör uppmärksammas mer

Det har framkommit i studien hur värdefulla insekterna är för både naturen, djuren samt människornas överlevnad. Att något så litet kan ha en sådan stor betydelse för oss människor är det nog inte många som tänker på och flera av oss tar troligtvis deras arbete för givet. Då läget är allvarligt är det dags att lyfta fram insekternas värde och hur mycket de minskar i antal, betydligt mer än vad som görs idag innan det är för sent. Annars kommer vi hamna där Kina befinner sig idag, där de pollinerar för hand för att få frukt (Sahlberg 2008).

Många av oss har förmodligen mötts av reklam om att många av våra däggdjur minskar i antal, och givetvis ska detta också uppmärksammas samt arbetas mot, men om däggdjuren överlever och deras miljö förvandlas till en öken där inga växter eller bytesdjur kan överleva, då svälter de ihjäl i stället. Insekterna ser till så att många djur är försedda med föda genom att göra så att växterna kan fortplanta sig och föröka sig (Naturskyddsföreningen 2022). Växterna ser även till att hålla kvar jorden så att den inte nöts bort och blir till öknar (Roll 2020). Slutsatsen är att däggdjuren är lika beroende av insekterna som vi människor, och utan insekterna har de inte heller någon chans till överlevnad. Det är även insekterna som på flera ställen minskar i den snabbaste takten av alla djur på jorden (Roll 2020), vilket gör läget mer kritiskt och bör därför uppmärksammas desto mer.

En anledning till att däggdjuren uppmärksammas mer kan möjligtvis vara att flera däggdjur upplevs som vackrare än många insekter och blir därmed lättare att skapa en relation till.

När picknickpläden läggs ut på gräset och exempelvis getingar lockas av all söt mat och dryck, ses troligtvis dessa insekter mer som ett störande ting.

I undersökningen *Why do so many modern people hate insects? The urbanization–disgust hypothesis*, hävdar Fukano och Soga (2021) att den största drivkraften bakom insektsavsky beror på urbaniseringen.

Urbaniseringen minskar kunskapen om insekterna vilket bidrar till en större spridning av insekter som framkallar avsky (ibid).

4.1.3 Biologisk mångfald i Skurups kommun

En studie som gjordes i södra Sverige visade en brist på pollinering av vilda växter i jordbruksmark (Samnegård et al. 2011). Den påvisade också att det fanns fler bin som var närmare trädgårdar än längre ut i jordbrukslandskapet. Det indikerar att det inte finns tillräckligt med föda längre ut i landskapet samt trädgårdarnas betydelse för pollinerarna (Samnegård et al. 2011).

Studien utfördes i södra Sverige där Skurups kommun är beläget, och därmed kan det antas att resultatet av studien även berör Skurups kommun. Det indikerar att villaträdgårdarna i Skurups kommun är betydelsefulla för pollinerarna och den biologiska mångfalden.

Det visar även att det troligtvis råder en brist på ekologiskt jordbruk i Skurups kommun. Samtidigt har ekologiskt jordbruk förespråkats för att förhindra minskningen av biologisk mångfald i odlingslandskapet (Rundlöf et al. 2008). I en internationell studie framkom det att åkrar med en högre biologisk mångfald ger bättre pollinering och ett skydd mot skadeinsekter samt bidrar till en högre vinst (SLU 2019). Alltså finns det flera anledningar för Skurups kommun att förespråka ett ekologiskt jordbruk.

Trots att de flesta människor troligtvis är mer eller mindre upplysta om problematiken med att mångfalden minskar, kan en påminnelse och uppdatering av läget vara nödvändig. Det hektiska tempo som många utsätts för i samhället kan troligtvis bidra till att många inte har orken att tänka på mycket mer än att få ihop deras egen vardag, och än mindre att uppdatera sig om hur allvarligt läget faktiskt är. Kommunen bör därför upplysa och informera trädgårdsägarna om hur situationen ser ut och komma med enkla riktlinjer för vad som kan göras.

Skurups kommun växer och sommaren 2023 planeras ett exploateringsområde på 20 hektar stå klart (Skurups kommun 2022). Det innebär att kommunen måste kompensera för dessa naturområden som kommer att bebyggas, genom att använda nettovinstprincipen, som innebär att återgälda naturen genom att ge tillbaka mer än vad vi tar från den (Naturvårdsverket u.å.). Detta måste vi alla försöka eftersträva då detta kan ändra den dåliga riktning som vår värld är på väg. Slutsatsen är att vi alla måste samarbeta för att öka den biologiska mångfalden. Både villaägarna, kommunen, bönderna samt resterande. En person kan inte göra allt men tillsammans kan vi påverka och göra skillnad.

Genom att prata med sina grannar, vänner och familj för att sprida kunskapen om att insekternas läge är kritiskt, kan vi förhoppningsvis starta en trend om att fler gröna och blomstrande trädgårdar skapas.

4.2 Metoddiskussion

Att göra en litteraturstudie för att ta sig an uppgiften var ett bra sätt. Ett flertal trädgårdsböcker har använts, vilket alla troligtvis inte är vetenskapligt granskade. Samtidigt jämfördes alla böcker och att de hävdade samma sak styrkte litteraturen.

Att använda Skurups kommun som ett exempel var väldigt praktiskt då det begränsade arbetet utefter förutsättningarna i Skurups kommun.

Det finns många faktorer som påverkar den biologiska mångfalden, därmed var det en utmaning att begränsa vilken fakta som skulle redovisas i studien, och även hur pass ingående alla delar skulle belysas.

Under litteraturstudien framkom det att insekterna är de som är mest utsatta, då kändes det uppenbart att belysa insekternas överlevnad desto mer. Genom att lägga fokus på insekter blev det även en begränsning i arbetet, vilket var passande då biologisk mångfald är ett brett ämne.

4.3 För vidare forskning

En aspekt som kom fram under Hanssons (2021) intervju med botanisten Torbjörn Tyler, var att inhemska växter är betydelsefulla för den biologiska mångfalden. Det beror på att exempelvis insekter och svampar är beroende av dessa. Vissa inhemska växter är värdväxter för somliga arter, det innebär att om värdväxterna försvinner, så försvinner även arterna som är beroende av dem (Hansson 2021).

En undersökning av hur stort utbudet av inhemska växter är hos plantskolorna skulle vara lämpligt för vidare forskning.

Det framkom även att äldre sorters perenner och rosor är bättre än de moderna, då de innehåller mer pollen och nektar. Därmed kan en undersökning av hur mycket de äldre sorterna bevaras samt hur stort utbudet är hos plantskolorna vara aktuellt.

4.4 Slutsats

I studien framkommer vikten av att ta reda på en plats förutsättningar och därmed bara plantera växter som trivs på den platsen. Detta bidrar till att skapa en lättskött plantering.

Det förekommer sällan någon bar mark i naturen och för att förhindra att ogräs etableras används därför marktäckare, vilket också bidrar till en lättskött plantering.

Resultatet visar att det finns relativt gott om lättskötta perenner och när de väl har etablerats behöver de inte någon särskild skötsel, utan klarar sig i stort sett på egen hand. Om perenner inte föredras finns det träd och buskar som kan användas för att bidra till mångfalden.

Det rekommenderas att ha blommande växter från tidig vår till sen höst, men det är bättre att plantera något än ingenting alls. För att öka den biologiska mångfalden måste vi samarbeta, en person kan inte göra allt men tillsammans kan vi påverka och göra skillnad. Bara ett par träd samt buskar kan göra skillnad och särskild sälgen. Den blommar tidigt på våren när inga andra växter står i blom och är därmed livsviktig för tidiga insekter som vaknar från sin vintervila.

Tabell 1 samt 2 visar vilka växter som är lämpliga att plantera i Skurups kommun, som är lättskötta och som samtidigt gynnar biologisk mångfald.

Slutsatsen är att det är möjligt att skapa en trädgård som gynnar biologiskt mångfald som samtidigt kräver en låg skötselinsats i Skurups kommun.

Genom att använda något av planteringsförslagen samt checklistan som är resultatet av den här studien, finns det goda möjligheter att bidra till biologisk mångfald och samtidigt skapa en lättskött trädgård.

5. Referenslista

Alm, G. (1994). *Välja växter*. Natur och kultur: Stockholm

Engstrand, K. (2003). *Latmans trädgården*. Stockholm: Forum

Ehnström, B. & Öberg, T. (2009). *Sälgen behövs*. [Broschyr] Jönköping: Jordbruksverket.

https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_jo/jo09_3.pdf [2022-12-11]

Erling, A.M. (2019) Fem enkla tips för en biologisk mångfald i trädgården. *Lunds universitet*, 20 maj. <https://www.cec.lu.se/sv/artikel/fem-enkla-tips-biologisk-mangfald-i-tradgarden> [2020-12-13]

Fukano, Y. & Soga, M. (2021) Why do so many modern people hate insects? The urbanization–disgust hypothesis. *Science of The Total Environment*, vol 777.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048969721012973>

Hansson, E. (2021). Så lyckas du odla vilda inhemska växter. *Rikare trädgård*, 3 augusti. <https://rikaretradgard.se/sa-lyckas-du-odla-vilda-inhemska-vaxter/> [2023-04-23]

Hansson, M. & Hansson, B. (2022). *Perenner*. Malmö: Babel förlag

Hellmark, M. (2019). En miljon arter kan utrotas enligt ny rapport. *Sveriges Natur*, 24 april. <https://www.sverigesnatur.org/aktuellt/en-miljon-arter-kan-utrotas-enligt-ny-rapport/> [2022-11-04]

Hårde, U. (2004) *Lättsam trädgård*. Västerås: ICA bokförlag

Lagache, J. (2019). *Naturligtvis! Biologisk mångfald i din trädgård*. Stockholm: Bonnier fakta

Lindemann-Matthies, P. & Marty, T. (2013). Does ecological gardening increase species richness and aesthetic quality of a garden? *Biological*

conservation, vol.159 ss. 37-44.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320712005095>

Naturskyddsföreningen (2022). *Pollinering: Livsviktig men hotad ekosystemtjänst.*

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/pollinering-livsviktig-men-hotad-ekosystemtjanst/> [2023-04-07]

Naturskyddsföreningen (2023). *Bli miljövänlig mästare i trädgården.*

<https://www.naturskyddsforeningen.se/inspiration-tips-och-verktyg/bli-miljovanlig-mastare-i-tradgarden/> [2023-04-07]

Naturskyddsföreningen (2023). *Ekologiskt jordbruk.* [faktablad]

<https://www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/ekologiskt-jordbruk/> [2023-04-26]

Naturskyddsföreningen (2021). *Vad är biologisk mångfald?* [faktablad]

<https://www.naturskyddsforeningen.se/faktablad/biologisk-mangfald/> [2022-11-04]

Nilsson, E. (2021). *Den hårdgjorda villaträdgården – En gråzon i dagens stadsplanering.* (Självständigt arbete). Sveriges lantbruksuniversitet.

Landskapsarkitektur, planering och förvaltning/Landskapsarkitekturprogrammet.

https://stud.epsilon.slu.se/17205/1/nilsson_e_210622.pdf

Palmstierna, I. (2003) *Perenner.* Stockholm: Prisma

Persson, A.S. (2012). *Strategier, åtgärder och uppföljningsmetoder till stöd för pollinerande insekter i stadsmiljö.*

<http://www.annapersson.se/pdf/1/persson2012lonamalmstad.pdf> [2022-12-13]

Regionfakta (2022). *Markanvändningen.*

<https://www.regionfakta.com/skane-lan/geografi/markanvandningen-i-lanet/> [2022-11-09]

RHS (2019). *Get your garden buzzing.* [Broschyr]

<https://www.rhs.org.uk/science/pdf/conservation-and-biodiversity/wildlife/plants-for-pollinators-garden-plants.pdf> [2022-12-06]

Roll, L. (2020) *Odla för insekter.* Stockholm: Polaris

Robinson, J.M. & Breed, M.F. (2019). Green Prescriptions and Their Co-Benefits: Integrative Strategies for Public and Environmental Health. *Challenges*, 10 (1) ss. 9. <https://doi.org/10.3390/challe10010009>

Rosén, S. (2020) *Klimatsmart trädgård*. Stockholm: Norstedts

Rosén, S. & Tovås Persson, H. (2004). *Planera din trädgård – anläggning och växtval*. Stockholm: Prisma

Rundlöf, M. Nilsson, H & Smith, H.G. (2008). Interacting effects of farming practice and landscape context on bumble bees. *Biological conservation*, vol.141 (2), ss. 417-426.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320707004168?via%3Dihub>

Sahlberg, H. (2008) Bina är borta – nu gör människorna jobbet. *Sveriges radio*, 8 februari. <https://sverigesradio.se/artikel/1881250> [2022-12-28]

Samnegård, U. Persson, A.S. & Smith, H.G. (2011). Gardens benefit bees and enhance pollination in intensively managed farmland. *Biological conservation*, vol.144 (11), ss. 2602-2606.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0006320711002618>

Samuelsson, L. & Schenkmanis, U. (2002). *Marktäckande växter*. Natur och kultur: Stockholm

SCB (2022). *Marken i Sverige*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/> [2022-11-09]

SCB (2022). *Så används marken*.
<https://kommunsiffror.scb.se/?id1=1264&id2=null> [2022-12-02]

SGU (2020). *Morän – spår av inlandsisen*. <https://www.sgu.se/om-geologi/jord/fran-istid-till-nutid/inlandsisen/moran-spar-av-inlandsisen/> [2022-11-09]

SGU (u.å.) *Jordarter*. <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100.html> [2022-11-09]

Skurups kommun (2022). *Kommunfakta*.
<https://www.skurup.se/kommunfakta> [2022-11-13]

- Skurups kommun (2022). Västeräng. <https://www.skurup.se/vasterang-byggs> [2022-12-16]
- SLU Artdatabanken (2022). Varför minskar den biologiska mångfalden? <https://www.artdatabanken.se/arter-och-natur/biologisk-mangfald/> [2022-11-09]
- Säve plantskola (u.å.). *Hosta 'August Moon'*. <https://www.saveplantskola.se/hosta-august-moon> [2022-12-23]
- Säve plantskola (u.å.). *Bergenia 'Miss Piggy'*. <https://www.saveplantskola.se/bergenia-miss-piggy> [2022-12-23]
- Säve plantskola (u.å.). *Ajuga reptans 'Chocolate Chip'*. <https://www.saveplantskola.se/ajuga-reptans-chocolate-chip> [2022-12-23]
- Säve plantskola (u.å.). *Paeonia lactiflora 'Buckeye Belle'*. <https://www.saveplantskola.se/paeonia-lactiflora-buckeye-belle> [2022-12-23]
- Tegelberg, L. & Svensson, G. (2013): *Utvärdering av Svenskt Vattens rekommenderade sammanvägda avrinningskoefficienter*, Svenskt Vatten
- The university of main (u.å.). *Trees and shrubs for clay soils*. <https://extension.umaine.edu/gardening/manual/trees-shrubs-clay-soils/> [2022-12-06]
- Wilke, Å. (2006). *Villaträdgårdens historia – Ett 150-årigt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Wirén, E. (2022). Marktäckning – vad är det bra för och hur funkar det? *Riksförbundet svensk trädgård*, 20 januari. <https://svensktradgard.se/tradgardsrad/hallbar-tradgard/marktackning/> [2022-12-06]
- WWF (2022) *Stoppa utrotningen*. <https://www.wwf.se/stoppa-utrotningen/> [2022-12-02]
- WWF (2022). *Vad är biologisk mångfald?* <https://www.wwf.se/biologisk-mangfald/#varfor-ar-den-viktig> [2022-12-02]

6. Figurförteckning

Figur 1: Mattisson, E. (2022). *Mörk jordhumla*. [teckning]. Används med upphovspersonens tillstånd.

Figur 2: Mattisson, E. (2022). *Myskbock*. [teckning]. Används med upphovspersonens tillstånd.

Figur 3: Riksförbundet Svensk Trädgård. *Zonkarta över Sveriges hårdighetsgrader*. Kartan är publicerad med Riksförbundets Svensk Trädgård tillstånd.

Figur 4: Mattisson, M. (2022). *Planteringsförslag för läge mot öst eller väst*. [skiss]

Figur 5: Mattisson, M. (2022). *Planteringsförslag för läge mot norr*. [skiss]

Figur 6: Mattisson, M. (2022). *Planteringsförslag för söderläge*. [skiss]

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.